

Motteau M^o. Paris.

DE MAGICIS
ACTIONIBVS DISQVISI-
TIO SVCCINCTA, ELEGANS
ET NERVOSA.

SENTENTIÆ

JOHANNIS BODINI IVRE-
CONSULTI GALLI
opposita:

Auctore

MARTINO BIERMANNO ASCA-
niensi, in Illustri JULIA quondam Pro-
fessore Clarissimo.



FRANCOFURTI,

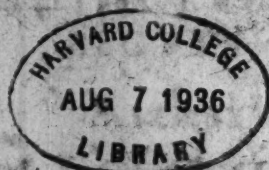
Typis CASPARIS RÖTELII.

ANNO M. DC. XXIX.

Sumptibus Iohan- Caroli Vnckelij.

24244.260

✓ *



Kittredge fund

REVERENDISSIMO ET ILLUSTRISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO,

DN. HENRICO IVLIO,
EPISCOPO HALBERSTA-
DENSIVM, DVCI BRVNOVICEN-
sium & Lunæburgensium, Domino
suo clementissimo.



*F*fero tibi, Princeps Illustrissime, hunc de Magicis discursum praeceptoris mei: concisum illum juxta ac diductum. Fusior enim est, quam pro modo eorum, quae ad disputationem solennem adducuntur: quae minutis quaestionibus, ac veluti punctis proponi consueverunt. Parcior autem multo est, quam causa postulat ipsa, quae contra JOHANNEM BODINVM disceptatur. Is cum scripto accurato & disertio de Magorum Demonomania disseruisset, variis variarum disciplinarum, variorumq; in singulis autorum, principiiis & rationibus, non paucis etiam observationibus particularibus, ex semisse quidem suis ipsius, ex semisse vero aliorum, subnixus & subleuatus: tum singulari scripti auctario, quae JOHANNES WIERVS de prestigiis Daemonum prolixè ac studiose congefferat, perstrinxit ac confutavit. Quanquam autem ego, ut de alterutro autore censoriam virgàm mihi sumam, fas non esse ducam: hoc tamen è præceptore meo auditum libenter commemorò: WIERVM, dum subjecto talium mutationum plus satis tribuit, Magica tantum non omnia, omnino dicere naturalia: BODINVM vero, principio mouenti externo nimium deferentem virium, aduocato admittere plurima. E quibus ea, quae potiora & plane enormia essent, excerpta, & expressis obeliscis hoc in tractatu confossa sunt: reliqua vero, quae leviora sunt & exiliora, occultis genera-

lium assertionum & demonstrationum sunt damnata calculis. Nec sane pluribus ad publicam disputantium coronam accedendum: nec paucioribus cum BODINO seorsim agendum simul & semel videbatur. Itaq; breuitatem conditio rei praesens, dilatationem necessitas causa tutabitur. Quamquam ego suspicer, ac prorsus persuasum habeam, praeceptorem meum summis hisce capitibus $\chi\rho\rho\gamma\alpha\phi\iota\alpha\upsilon$ exhibere plenioris operis, quod eadem de re ipse meditatur. Memini enim, cum sermo incidisset, iterum iterumq; eum dicere, non modo cum Bodino & inquisitoribus haeticorum, qui anicularum oculis plus debito fidant, sed & cum Alberto Magno, Thoma, Petro Pomponatio, aliisque Philosophis, qui rationem sectentur, quaestiones istas transigendas esse, seque istud negotii suscepturum, ubi paulum otii nactus esset, & rem aliis gratam fieri intellexisset. Sed de argumento satis. Offero autem tibi, Princeps Illustrissime, hoc quicquid id est opusculi, atque ut Celsitudini tuae obseruantiam meam & animi gratitudinem declarem, offero. Complures jam annos sub Celsitudinis tuae tutela benignissima, optimis literis in alma Iulia tua incumbo, & non solum uniuersalibus immunitatibus & privilegiis perfruor, sed clementissimo tuo Patrocinio in dubia quadam causa singulariter steti & servatus sum. Nunquam illius promeriti summi memoria ex animo meo elabetur. Accipe igitur benignissimo vultu hoc quaecunque animi grati indicium, & tuam Iuliam, meque illius alumnum, quo cepisti auspicio, feliciter rege, & foue. Bene & feliciter vale. Helmsteti Pridie Idus Ianuarii. Anno clō. Iō. xc.

Tuae Celsitud.

subjectissimus servus

JOHANNES à PETKVM
Hamburg.



DISQUISITIO

D E

MAGICIS ACTIONIBVS
DOCTISSIMO PHILOSOPHANTIVMConfessui ad Disputandum in Illustri JULIA publice
proposita.

THEOREMA I.

D Physicam considerationem reducuntur *motus & actiones magicae.*

2. Quamquam enim in his, quod primum ac verè mouet, non omnino sit considerationis Physicæ: per hoc tamen nō stat, quin & ipse in se motus (vt alteratio, vt motus localis) & subiectum quod mouetur, sint considerationi naturali subiecta. Qua de re monet Arist. 2. Phys. tex. l. 71. & 73.

3. Sed nec id quod mouetur, modo naturæ suæ consentaneo, vt plurimum afficitur, sed *ἄρᾳ* & violenter. Attamen cum violentum præsupponat id, quod secundum naturam est, (vt patet ex Arist. 5. Phys. tex. 57. & 58.) eodemque consideratione reducatur: motus magici per reductionem in naturalibus constituendi sunt.

4. Nec firma est ratio: Si formæ abstractæ à Methaphysico demum cognoscuntur, motus etiam, quem illæ excitant, Metaphysico addicetur. Nam cum Metaphysicus formas istas agnoscat esse motores æternos: Physicus easdem admittit, vt motores æternos. Atque hic quidem, vt principium in sua scientia; ille vero subiecti loco. Unde Metaphysicus scit, Quid sint abstractæ formæ: Physicus solum, Quod sint.

5. Qui vero Tactum, Locum & Motum extra naturæ rerumque naturalium sortem condunt: præterquam quod multitudinem Entium temere augent, etiam rationem suam ita emancipatam Phantasiz produnt, vt, nisi quod materiata res repræsentet, complecti animo nihil possint.

6. Inquires: Nonne *Intelligentia*, quem mouent, singulæ orbem tangunt?

A 3

At

At non tactu, sed virtute mouent formæ istæ purissimæ: vt & anima corpus suum. Tactus autem est illorum, quæ simul sunt extremitatibus suis: hæc corpora sunt, in partes resolubilia.

7. Pertritum autem est, formas circumuoluentes cœlum, & animam agitantem corpus, per accidens saltem, subjecti ductu moueri. Inde autem quî concludere possis, de motu per se spirituum in aëre diffusorum, equidem miror.

8. Sed misso hoc sit quæstio: *An Incorporea per se moueantur.* Negat Aristoteles, negat ratio. Quod enim mouetur, diuisibile est, & parte sui hæret in termino vnde fertur: partim etiam in termino, quo fertur: quia potentiam habet actui conjunctam. At quod indiuisibile, quod incorporeum est, quibus partibus derimetur?

9. Tum vero, vt dem, indiuisibile moueri: mouebitur ergo per spacium, aut seipso minus, aut sibi æquale, priusquam majus emetiatur. Sed quid erit indiuisibili minus? Jam si primo per spacium æquale, itemque per aliud æquale, porro etiam per æquale, quoniam singula sunt indiuisibilia, omnino per quod motus fit, spacium illud totum erit ex indiuisibilibus conflatum. Ita scilicet continuum ex indiuisibilibus erit compositum.

10. Adhæc in motibus istis momentaneis, quisnam erit primus reliquorum canon? quod erit tempus primi mensura motus?

11. Sunt tamen, inquires, *Angeli* alias hic, alias isthic *Sunt*, inquam, *sed sine motu ac mutatione.* Vt enim ea, quæ apta sunt nata in loco esse, tantum mutant locum per motum localem: Sic è diverso, quæ non sunt comparata, vt sint in loco, sunt quidem illa hic illicque, & non sunt, absque motu tamen & mutatione. Documento sunt lumen & species visibiles, quæ momento existunt in aëre sine motu, sola præsentia corporis lucidi aut aspectabilis.

12. Sed de *Magia* triplex quæstio disceptatur: An sit: An talis sit: Propter quid talis sit. Ad quarum explicationem nominis prænotio afferenda est.

13. *Magus* hodie dicitur, qui ex fœdere facto, vtitur diaboli opera ad rem quamcunque. Eodem vsu sumitur vocabulum *μαγικὴ* & *μαγικὴ τέχνη*. Nec contentiose agendum est de vocibus, quæ non demonstrationis vi, sed placito arbitrioque hominum valent. *Saga* vero est mulier, quæ commercium habet cum dæmone.

14. Esse autem Magos, præter autoritatem sacrarum literarum, omni exceptione maiorem, Plinius, omnis antiquitatis promus condus fidissimus, disertè ac pluribus locis affirmat. Quin & hodie vulgata est de Magis oratio.

15. Sed difficillima est explicatio, *an Magia sit talis*: hoc est, quæ de Magis perhibentur, an vere sint, qualia jactantur.

16. Quæ

16. Quæ autem de magis memorantur, varia quidem sunt, possunt tamen his fere capitibus distingui. Aut enim ipsis accidunt Magis : aut à Magis deueniunt ad alia. Prius genus quandam passionem ; posterius actionem subindicat. Et quæ ipsis contingunt Magis, aut ad animum, aut ad corpus illorum pertinent. Quæ ad animum, aut sensum internum, aut externum attingunt.

17. Cum ergo *Diabolus* in id vnum sit intentus, vt hominum genus errore seductum, in æternum præcipitet exitium : nemini dubium esse potest, quin animis Magorum variis technis insultet & illudat. Quod facile effectus est ei, qui nec spacio locove coercetur, nec dimensione vlla excluditur, quo minus animum hominis penitus subeat. Maxime autem illorum animos inuadendi jus & potestas ipsi permessa est, qui præsidio diuino se subducentes, sua in castra transierunt, illisque Sacramento se astrinxerunt. Horum animos ille per vim occupat & agitat. Cæterum cum *Mens* ipsa immediate decipi patique nequeat, prima quaque arte veterator phantasiam obsidet ; quæ, vt mentem vanis conceptibus instruat, aptissima, vt corpus spiritu percieat, potentissima est. Ita vero eam obfirmat, vt ne quem facultati æstimatiuæ, rationique sanæ, de iis qui ipse persuasit, iudicandi relinquat locum.

18. Hinc per quietem somnia mouet prodigiosa, quibus *volare, cætus Magorum frequentare, complices agnoscere, comessationes & tripudia celebrare, aliaque peragere* videntur sibi homines dementati : quæ & ipsa expergefacti (vt est amentia) pro veris constantissimè asseuerant. Quam vt rem perficiat, adiumenta quædam sumit è natura. Nam & soporiferas inunctiones imperat, & cibos præbet flatulentos, ad suscitandum fouendumque turbulenta somnia pollentes, apium, cepas, fabas, Phaseolos & alia.

19. Quo minus autem ista somniorum generatio mira alicui aut impossibilis iudicetur, quid per naturam fieri doceant Philosophi, considerandum est. Per *somnum* certum est quædam apparere, quæ euenerint, à nostris tamen sensibus & cogitatione remotissima, etiam quæ ad Borysthenem, aut ad columnas Herculis (vt loquitur Arist. lib. de Diuinat. per somnium :) gesta sunt. Horum profecto principium in nobis minime est, quia nec è sensu nec è memoria extiterunt. Est tamen aliquod per se principium, cum neque casu, neque raro, sed multis obligasse historiæ testes sint. Habent ergo ortum ab ipsis rebus externis, quarum indicia sunt : ita vt ab his motus quidam & sensus pertingat ad animas somniantes, ne quidem commotis instrumentis sensuum externorum. Quid enim per quietem potius quam per vigilias apparerent, si per sensuum organa illaberentur ? Porro autem tam velox sæpe est animi motus, vt multæ suboriantur imaginationes, quæ si non satis animaduertantur, ab iis quæ sensa sunt defecisse, pro veris putentur proferanturque, cum falsæ sint.

Quod

Quod tum in somniis crebro, tum delirantibus & Melancholicis, qui celerem habent imaginationem, creberrime vsu venit. Quod si ergo per naturam fieri monstratur, vt res, quæ longissime remotæ, nulloque sensu competæ sunt, imaginationem citra sensum externum moueant, & somnium excitent: quid si imaginum formatrix causa ipsi animæ intestine adsit? nonne simulacra, nonne somnia impresserit? Et si falsa somnia & animi concepta enarrantur vt vera, quoties phantasia æstimatorum motu præcurrit: an non pro verissimis referentur ea quibus præter motus celeritatem, etiam violentia impressionis in animo accessit?

20. Sed pergo. Nunquam ego potui illorum capere rationem, qui animos Magorum extra corpora abripi, & ad Panegires suas ferri asseuerant: illamque emigrationem nuncupant ἐκστασις. Enimvero cuius animus expatiatus est, eritne corpus illud viuum an mortuum? Si viuum dicatur: ergo animatum est, quod anima vacat. Si mortuum: quid impedit mortuos resurgere, quando & illorum anima egressa est? Nec est quod occurras: in corporibus ἐκστασις superesse facultatem recipiendi animam reducem, quæ nulla sit in cadaueribus. Quænam ea potentia est? Dicas calorem vitæ modiperatorem: nec sane dicere aliam possis. Est enim calor vltima dispositio corporis ad animam: idemque est vinculum animæ cum corpore. At non potest calor iste nec momentum perdurare, cum sit πρὸς ὅς nisi in momenta, veluti flammula regeneretur. Et quia ὁμοειδὲς calore genitum oportet, cum ipse sit non solum animæ vector sed & minister, omninoque ita animæ addictus, vt nec hæc sine illo corpori inesse, nec ipse sine anima vlllo perfungi munere possit: à quo generandus est, calorem illum ab anima adiutum instructumque esse oportet. Quis autem talis erit in corpore, à quo anima abiit? Addo & hoc: non posse calorem, quem dixi, foueri sustentarique sine pulsu & respiratione. Quid vero, absente anima, ciebit ista? Nec objeceris Apoplecticos & mulieres, quæ vtero præfocantur, aliosque qui sine respiratione vitam trahant. Quid enim illis vnquam decessisse vitæ potuit qui in vitam redeunt? Quod si vita non defecit: ergo nec ἐνέργεια vitæ: quin imo vita animalis est ipsa animæ ἐνέργεια, in pulsu & respiratione vicens. Ergo non potest anima integra secedere à corpore viuo incolumique. At si τὸν ὅλον solum euagari dicat, relicta anima sentiente & vegetante, id quod volebas minime explicatum reddes, causam αἰναι ὁμοειδὲς in corpore, præsentem animam sentientem. Quia nec alterum quod intendeabas, ratione constitues, notationem locorum, personarum, plurimarumque singularium & materiatarum conditionum, quas referunt ex profectioe sua Magi: quas mens à materia se juncta non intelligit. Denique si menti comitem itineris ad-

ris adjungas sentientem animam, hæc quomodo sine subiecto corpore, cujus est actus, subsistet? quomodo sine organis appositis operabitur? Præterea autem dic, quæso, si anima sit vsquam à corpore profecta: si corpus in integro restet domi vnumne an duo erunt *ἑνὸς αἰμα*? Quidni duo sint, quando vtrumq; per se subsistit? Quomodo autem essentialiter vniri & coalescere possunt, quæ per se subsistentia actuque diuisa, nullam sui mutationem subeunt: Actus certe actui non vnitur, nec subsistentiæ subsistentia.

21. Pulcre tamen contra venis: Animam hominis immortalem esse, & propterea separabilem: itemque animam à corpore libere subsistentem operantemque esse immortalem. Vera, inquam, hæc sunt ad animam, non ad animatum adducta. *Subsistere potest anima hominis sine corpore animato, non potest autem animatum corpus esse sine anima.*

22. Vis ergo dicam: quod sit *ἔνσαρξ*? Est Aristoteli lib. de Diuinat. per somnium, sensuum externorum ad interna conuersio ralis, vt nec passio corporea motusque externus percipiat, & virtus imaginatrix ab operis domesticis feriat, concipit & tractet peregrina & sublimiora quam pro captu sensuum. Est vero Medicis vehemens animi perturbatio, qualis in Mania. Autor est Galen. 3. in 3. Epid. & 1. Protrhe. 6. Item Theophrastus lib. 9. de historia plant. cap. 13.

23. Negat porro Bodinus, posse soporiferis medicamentis tam profundum induci stertorem, quem ignis cuti admotus non excutiat. Negat? Atqui idem mox affirmat eam narcoticorum vim, quæ somno deuinctos nec tridui dimittat. An ergo triduani hi, dum sensus sepulti sunt, euigilauerint? an dolores senserint?

24. Nec miraberis, optime, si *ἔνσαρξ* quos vocas, indicta statutaque hora restituantur. Nihilo id certiori argumento est abitioni animæ, quam fingis: quam somno, pharmacorum natura prouocato, somniorumque ludibriis à Dæmone conformato productoque, denique ab ipso fabulæ actore, cum libitum esset, abrupto & finito.

25. Equidem demiror Sephasiarium Jureconsultum, de forma & vsu *ὑν*-guenti soporiferi differentem. Pingua, inquit, sunt calida. Ergo vnguentum istud non infert soporem. At non accidentalis seu vinctuosa forma, sed substantialis, quæ in temperamento consistet, è basi confectionis nata: hæc inquam, somnum generat. Adduntur autem pingua, vt inungi, inunctumq; tenacius inhaerere & agere possit. Nec verum est, vulgo quod putatur, quæ ad somnum stuporemque cogunt, frigida esse omnia. Indicant hoc opium, crocus, stirax, vinum, cicuta, coriander, quæ calida cum sint, vaporosa & indigesta

plus minusue humiditate spiritus ligant. De usu vero vnguenti querit, cur dorso, brachiis, cruribus potius, quam fronti illinatur. Quid vero? si toti corpori, nonne etiam fronti? Et eo quidem corpori vniuerso, ut stuporem nervis inducat eum, qui nec verbera, nec inustiones moretur. Quanquam quid prohibet opinari, accuratam istam delibutionem (vt alia) fucio fieri? Nam & sine vnguentis visi sunt Magi alique scelerati, certorum fiducia verborum, acerbissima tormenta indolenter sustinuisse: ἀνοδύνω quodam animi, sed παρὰ φύσιν, quo spiritus ligarentur, & ne ad partes excruciatas confluant, coerterentur, à diabolo obstupescerent.

26. Sic Magi somniant. Sed & vigilantes variis eluduntur phantasmatis, vt efficere & videre sibi videantur, quæ nulla sunt.

27. Non possunt autem Dæmones verum induere corpus, quo sensui fiant euidentes: quia in sempiternis nihil accidit noui: nec potest transformatio ista fieri sine alteratione, à qua formæ separatæ maxime sunt immunes.

28. Quicquid autem huius sit, quod apparet, visum decipi posse certum est. Neque enim solum species & figuræ rerum externarum oculis suscipiuntur: sed & à Phantasia similes sponte effinguntur, tanta quidem vi & euidentia, vt & foras ad communem sensum, inde ad oculos redundent. Sic pueri auditis μορμολυκίαις faciem occultant, quod species horrenda, ab impotentiori Phantasia efficta, iam in oculis sit. Itaque perstringi possunt oculi imagine, à sola Phantasia suppeditata. Est & alia fraus Phantasiæ in oculos, ad quam tamen obiectum externum conspirat. Nam si quid imaginatio singulare aut durum conceperit; si qua foris incidat species, quæ vtunque aut etiam nihil respondeat conceptui; hanc suo domesticoque figmento conformem ipsam tum arripit, tum iudicat. Adhæc quid mirum circa figuram, quæ est commune sensuum obiectum, oculos hallucinari? Quare substituto corpore quocunque (si præsertim Phantasiæ sit illusum:) oculos de figura peruersè iudicare contigerit. Quod si qualitas seu lineamenta figuræ oculis non recte fuerint dijudicata: multo minus eadem dignoscantur tactu, qui solum continuum & discretum in figuris notat.

29. Omnino autem maxima vis est phantasia ad errores: quod illorum exempla satis declarant, qui affectu, aut morbo, præpediti sunt, aut qui æstimationem parum integram constantemque habent, à quibus falsissima & ineptissima cogitantur & effutuntur. Quod si hæc ab architecto omnis erroris fuerit obfessa, quæ non absurda monstrosaue comminiscetur & profitebitur? Quid ergo mirandum, si Magi suis viribus effecta prædicant, quæ aut nunquam euenerunt, aut longe aliis principiis prouenerunt?

30. Jam vero corpore dicuntur Magi *exportari per aërem* ad loca remotissima; *concumbere cum spiritibus impuris*, unde Ephialtæ & Hyphialtæ, Incubi & Succubi nominantur.

31. Quanquam autem antea demonstratum sit, somnium esse, quod de profectione ad sua comitia narrant Magi; propterea quod *dormire visi sint, quo se abfuisse tempore profitentur*: tamen corpora Magorum in sublime abripi, ἀρτὴ φουσιόν non est, sed violentum tantum. Tanta enim potest esse externi motoris vis, ut etiam contra, quam propensum sit mobile, loco impellat. Hinc gravissimæ moles imperu ventorum, aliquando per aërem feruntur. Cum autem motus violenti pendeant à potentia materiæ absoluta, quæ est ipsa materiæ essentia: quodcunque corpus per vim abripitur, observabit conditiones materiæ conjunctas. Hæ autem sunt, quæ ad quantitatem, coævam materiæ sociam pertinent. Hinc corpora ista, quantumvis concitatissimo, tamen in moram protracto motu, per spacia item æqualia, & sine penetratione dimensionum aliquo duci necesse est.

32. Quod de concubitu Demonum cum Magis fertur, plus quam vanum est. Quid enim commiserentur spiritus, siue inter se, siue cum hominibus, qui nec moveri nec alterari possunt? Quæ autem esset libido generandi in illis, quorum genus nec numero singularium diminui, nec multiplicari potest? Quod si τὸ ὡμθυμὸν istud cadit in spiritus, quomodo aberit τὸ θεησιόν? quomodo autem utrumque erit sine organis accommodatis? Corporei ergo spiritus fuerint. Veruntamen gaudent impurissimi genii impuritate hominum, ad eamque vi & fraude adigunt. Animo enim jam dementato lasciviam suggerunt speciem, tum affricu pruritu excitant, quibus agitari spiritus tanquam æstro exæstuant. Cum ergo soli pruriant Magi, & sint animo male sani, nihil illorum confessio aliud confirmat, quam se aliquid passos esse: at quomodo passi sint, ratio & fides nulla erit.

33. DE HINC videnda sunt ea, quæ à Magis dicuntur exerceri in alia. Horum quædam ne quidem fieri possunt: quædam fiunt quidem, sed alias ob causas: quædam ab ipsis Magis vere perficiuntur.

34. Primi generis sunt: Detractio aut obscuratio syderum, suspensio terræ: Item transformatio vera, aut vnius animalis in aliud diuersæ speciei, ut hominis in lupum, felem, asinum: aut animalis in inanimatum, ut hominis in lapidem: aut inanimati in animal, ut virgæ in serpentem. Hæc si à Deo discesseris, nullius causæ vi effici possunt. Et quoniam Bodinus de Metamorphosi in vi es, modo hominis in felem aut lupum, modo lupi & felis in hominem graviter contendit: illius problematis momenta in singulis causarum generibus ponderabimus.

35. *Materiae vim primum expendemus, in qua omnis potentia passiva est. Duplex ea potentia est, una absoluta & indeterminata, altera vero definita & certae formae destinata. Illa quidem ab essentia, haec ab existentia materiae profluit. Hinc duplex statuitur materia, prima & proxima. E prima materia nihil generatur. Quod enim generatur, est hoc vel illud: prima autem materia neque ad hoc neque ad illud est aptata, sed omnium capax. Est vero necessaria observatio materiae primae, tum ut essentia ipsius materiae constet, tum ut uniuersalis ratio omnium in natura mutationum explicetur. Inquires: An non omnes formae educuntur e materia prima, eidemque inhaerent? Recte sane. Actus enim, qui suam in se perfectionem obtinet, pati aut recipere nihil potest. Idcirco sola materia, quatenus materia recipit. Sed tamen ut certa forma recipiatur, adesse oportet materiae certam conditionem & dispositionem: non secus ac lumen in aëre recipitur, sed non sine hac conditione, ut aëre sit διαφανής. Quare e materia prima nihil generari potest: educuntur tamen e gremio ipsius (hoc est ex ipsa materiae essentia) omnes formae, verum hac lege, ut apparatus certum habeat, quo iam euasit materia proxima. Quod si ergo e proxima materia res generantur, profecto ut temere alterum ex altero, & quoduis nascatur e quouis, fieri nequit. Nam quomodo possis materiam dicere proximam aut propriam, si non ex ea certo aut definite res oritur: Quomodo autem vere aut certo affirmare possis, hanc rem genitum iri ex illa, nisi suam quaeque & propriam materiam habeat? Sed quid est quod materiam facit proximam? Omnis sane determinatio est a forma. Neque vero solum formae accidentales, ut quantitas, ut qualitas, materiam ita praecultam reddunt, ut ad certam formam substantialem recipiendam sit facilis & accommodata; sed multo magis ipsa, quae in materia iam subsistit, forma substantialis. Hujus enim ope & accidentia, & materia ipsa consistunt, & determinantur. Sic non solum quantitas & qualitas, sed potissimum forma substantialis aquae est causa, ut ex tali materia generari possit vapor. Et a forma substantiali praecipue est ea facultas in semine, ut ex ipso non autem e lapide & ligno nascatur animal. Quare ex illa demum materia ortum ducere res quaeque potest, quae per formam substantialem preparata sit ad certum affectum. Vide autem quid nostra velit ratio. Quod a forma est, specificum est, & tale quod est, aut perpetuum aut frequentissimum est in singularibus. Quare ortus mutuus non potest esse nisi inter res certarum specierum. At vero ex homine fieri lupum aut selem, specificum non est. Ergo ne quidem per materiam, cujus in omni generatione prima est habenda ratio, fieri mutatio ista potest.*

36. *An ergo per formam? Multo minus. Nam actus quilibet definitus est, &*

est, & definitum exposcit subiectum : *ἄλλω μὲν εἶδεν ἄλλη ὕλη*. Quin imo suum quæque forma definit subiectum. Hinc præter omnem rationem à Bodino dictum est : spiritum & rationem hominis integram, in corpore & figura bruti consistere posse :

37. Sed in viribus efficientis omnem rem Bodinus collocat. Videamus quid sit efficere. Est, inquam, actum producere : id quod fiat oportet ab actu, & quidem ejusdem speciei seu uniuoco. Quomodo enim Musicus extruxerit domum aut sanauerit ? Ita autem efficiens conuenit specie cum eo quod fit, ut aut nihil in se diuersum habeat ab eo, quod fit, ut cum ignis ignem, homo hominem generat. Aut etiam aliud quid contineat, quam illud quod fit, cum eo ipso tamen includat alias totam rationem ejus quod fit, alias partem eam ad quam tota ratio sequi possit. Sic homo statuam construit per artem, quæ est tota statuarum ratio. Sic motus excitat ignem per caliditatem, quæ aut tota ratio est, aut talis pars, ad quam ratio ignis sequi potest. Age vero Dæmones ut mutationem hominis in lupum, aut lupi in hominem efficiant, actumne habent, qui aut utrique aut alterutri, quod mutatione nascitur, similis sit ? Minime. *Tantum enim abest, ut Dæmon & homo aut lupus simpliciter conueniant specie, ut æternum & mutabile plus quam genere sejuncta sint.* Nec possis villo jure animalis rationem assignare spiritibus, quin mortalem iisdem naturam attribuas. Pars autem ea, ad quam sequitur tota ratio animalis, est corpus potentia vitam habens, seu organicum. Id vero formis abstractis è diametro opponitur. Quocirca si quam Dæmonibus vim efficiendi concedas sine actu, qui similis sit ei, quod fit ultra quam possint, agere eos dixeris. Nec causaberis vim diuinam in permutandis rebus omnibus : nec etiam licentiam à Deo concessam diabolis. *In Deo enim cum sit omnium rerum ratio eminentissime, omnia potest, omnia, quæ vult, agit. Permissio autem Dæmoni facta, est causa priuatiua, quæ formaliter nihil ponit.*

38. Inscite admodum & profane colligis, Bodine, Magos Ægyptios easdem res fecisse cum Moyse, id est, baculos in virgas vertisse, & ranas produxisse : & ut Moysen, ita & Magos nihil per illusionem fecisse. An enim par est ad agendum virtus Dæmonum & Dei præpotentis ? An finis utrobique fuit idem ? & operibus Moyse veris non fuit confirmandum mandatum diuinum ad regem, de dimittendo Israëlitarum populo ? & vero præstigiis Magorum non fuit facilis elusu rex, ut, quod ante statuerat, populum vi retineret ? At dicuntur in sacris vtrique (ais) easdem res fecisse. Atqui solum, quod in sensus incurrit, factum nec τὸ πρῶτον facti exponitur. Nimis autem crasse addis : si Magorum serpentes meri fuissent baculi, deuoratos Moyse serpens non fuisset

set digesturus: Nimis hoc dedisti crassum. *Qua enim miraculo sunt diuino, nam ad naturam modum sunt iudicanda?*

39. Nec etiam huc facit, quod de Nabuchadonésare & uxore Loti transformatis inferis. Nam ut de Babylonii regis exemplo nihil disputem, an non meta fuerit animi ægritudo: *Illud simpliciter assero, quæ diuina vi præter naturam leges sunt, à Magicis lusibus esse toto genere separanda.*

40. Unum restat explicandum. Ait Aristoteles 7. Metaphys. tex. 23. & 31. In iis quæ tum ab arte, tum à natura fiunt, quædam existere casu. Dixeris ergo, si non caussis per se, tamen casu transformari animalia. Verum non dicuntur Aristoteli illa casu orta, à quibus omnis definita causa abfuerit: sed quæ sine externa effectoris commotione, interno quodam principio sponte feruntur ad finem. Id declarat Aristoteles exemplo sanitatis, quæ non solum Medici opera fit, sed & spontaneo humorum motu. Declarat etiam exemplo illarum rerum, quæ in natura αὐτόματον habent ortum è colluuiæ. Inest horum materię calor virtute cœli excitatus, quo illa non aliter ac semen, calore animalis perfusum, suo præ nutu ad formam proruit. At in corpore animalis nullum est ejusmodi principium, cujus continuo & ordinato motu, aut ad formam animalis diuersæ speciei, aut ad formam inanimati, ipsum perducatur. A quo enim agente externo principium istud primo defluerit? Profecto si quid hujus esset, facilior foret è semine hominis conformatio, lupi aut felis, quam è corpore perfecto absolutoque.

41. Sed quid tandem de ἀνκανθρωπία, ac similibus μεταμορφώσεσι, tantum celebratis, decernis? Describit Arist. 7. Eth. cap. 1. & 6. *ἡμερότητα καὶ ἀνθρώπου καὶ κύνων* quæ appetitum hominis in beluinum conuertit, exclusa aut peruersa ratione. Hujus triplicem causam notat. Alia enim est ἀγροχθηνεὶς φύσις, quando natura humana in beluinam degenerat. Ea est quarundam gentium feritas, quæ nudo incedunt corpore, palant in syluis, vescuntur carnibus crudis, etiam humanis, exhibent epulis suos liberos. Alia est feritas *genita morbo corporis*: ut in grauidis, vitio humorum sæpe excitatur desiderium abominandorum ciborum, calcis, picis, terræ: & in Melancholicis ac Phreneticis è temperiei corruptione motus oriuntur ferini, & ab homine sano alieni. Alia vero est feritas, *praua consuetudine contracta*. Sic Cleomenes Spartano- rum rex, è longa cum Scythis helluatione eo feritatis peruenit, ut suos sibi artus detruncaret ferro. Quid prohibet, quartam his addi causam? *sauiam diaboli*, qui impios quidem omnes ad dissolutam vitam deducit, sed quorum animos per vim tenet, eos ad facinora, non solum humano, sed & beluino appetitu tetriora impellit. Talem immutationem hominum nos in Sarmatiæ pro- uinciis

uinciis (de quibus magna λυκανθρωπιῶν fama est) obseruauimus, non figuram aut formam, sed appetitum humanum exuentem: Reliqua autem quæ de Magicis rerum conuersionibus circumferuntur, aut nunquam visa esse; aut si quæ visa sint, non rem videndam, sed oculum videntis, fascino fuisse oblasum: aut si inniolatus perstiterit oculus, rem videndam subdole fuisse subductam, aliamque illius in locum substitutam, plane asseueramus.

42. Alterius porro generis res, quoniam vere fiunt, causam per se & principem habent, *Naturam aut voluntatem hominis.*

43. *A natura sunt tempestates, morbi & sanationes morborum, generandi facultas, ferarum & noxiarum bestiarum abactiones aut placationes; voluntate hominum conciliantur amicitia & diffidium.*

44. Quæ autem à Magis eas ad res adornantur, etsi nullo ordine, nullaque vi ad effectum concurrunt: tamen vano signo & falsa imagine, quod factum futurumue est, quandoque adumbrant. Talia sunt *characteres, imagines cereæ, aut quacunque è re confecta: carmina: orationes: laudationes: imprecationes: intuitus insensus: corporis gestulationes: ligaturæ: herba per certa loca disposita: liquorum & puluerum innoxiorum, siue in aërem siue in terram dispersio: lapides retro jacti: herba aut alia res decocta: defossa in terram ossa, pili, alia.*

45. His nullo modo præstari ea, quæ sibi persuadent Magi, rationes demonstrant sequentes. I. Principia definita, quibus res in natura secundum essentiam suam mutantur, sunt anima nutriens & elementa: cælum autem vniuersalis causa est. Et anima quid: immutat res & generat per calorem animatis insitum: elementa autem per qualitates primas, quibus summis prædita sunt. Temperamenta vero, quæ refractis qualitatibus elementorum nata sunt, alterandi facultatem tantum obtinent. Quod si ergo solis his principiis mutationes naturales perficiuntur: characteribus, figuris, orationibus, & carminibus, corporis variis gestibus, nulla agendi efficacia tribuenda est. II. Non agunt promiscue res quælibet inter se, nec patiuntur: sed illa demum, quæ genere seu materia conueniunt, specie dissident. Unde apparet, quæ corpus temperie mutant, animi affectum primo inducere non posse: nec animi affectum vnius, corporis noxam creari alteri. III. Nulla fieri potest actio sine contactu, quo ipsa iritatur actio. Et quoniam agunt quædam per medium, quædam sine medio: etiam contactus rerum aut mediate aut immediate fit. Ergo quæ in terram aut sub limine defodiuntur, quæque hic illic disponuntur, nisi manifestam aut venenatam qualitatem emisierint, prætergressis efficere nequeunt. Multo autem minus quæ ad multa miliaria à Magis parantur, absentibus possunt esse noxæ. IV. In agentibus & patientibus, nisi sit proportio virium, effectus

effectus non sequitur nouus, sed quod imbecillius est, destruitur & conuertitur in naturam validioris. Quare aqua quæ profunditur à Magis, sufficiens non est, vt resoluta in vapores generet pluuiam. Nec pulueres & liquores noxii, quacunque sparsi, cuius obuiò inficiendo sunt. V. Cum nihil vnquam factum sit, quod fieri non potuerit: cumque potentia passiuà vnus materiæ & subjecti patientis propria sit: certe vt effectus erumpat, ad quem patiens aut seipso expeditum non fuerit, aut ab agente expediti promte non potuerit, impossibile est. Imò ad exorrum cuiuslibet formæ, potiorem partem confert materia: cuius è sinu illa conuenientissime enascitur. Quod quidem de forma, quæ κατ' ἐξιν inhæret, potissimum intelligatur: ad αἴτιον enim eam, quæ est ἐν τῷ πρῶτῳ, qualiscunque facultas subjecti, etiam indefinita, aliquando satis est. Quod si ita se habet, nullum in corpore morbum, nullamque mutationem, sola externi motoris impressione, & sine omni corporis ipsius propensione insitaque labe generari existimandum est. VI. Voluntas humana agit excitata cognitione & libere agit.

46. Quod si excipias, actionem, qua de negotium est, Magicam esse, & propterea minime astringendam legibus naturæ: nihil est. In quæstionem enim venit, an modo & necessitati naturæ eximenda sit. Et cum effectus ipse sit res naturalis: cumque etiam id, quod à Mago subordinatur agens, aut sit corpus naturale, aut res secundum naturam: quidni actio ipsa ad canones & statuta naturæ reuocanda & æstimanda sit?

47. Sin vrgeas potestatem Demonum perficiendi cœpta Magorum, longe etiam secus, quam naturæ cursus ferat: tantundem est. Equidem diaboli vim maximam non nego: facultatem euertendi necessitudinem causarum & effectorum naturalium abnego. Quis enim ordinem naturæ mutauerit, qui non idem conseruauerit? Non potest igitur sine certis & legitimis causis vllus in natura effectus, ne quidem Damonum conatu prouocari. Sed vt est astutia simul & violentia, plurimis nouerunt modis agentia adungere patientibus: tum vires agentium ita aggrauare & exacuere, vt solito celerior & grauior prodeat effectus. Idem, quoad Deus indulserit, abutuntur natura in perniciem hominis aliarumque rerum. Quocirca Dæmones, vt sine mediis naturalibus rem in natura quamcunque conficiant, irritum est: vt immediate alterent & passionem inferant, ab ipsorum etiam substantia, alienissimum.

48. Sed in rem præsentem veniamus, & quibus singula, quæ diximus, causas per se existant: quæque Dæmonum in illis subsidaria opera, Magorumque histrionica sit, excutiamus.

49. Tempestates, pluuias, grandines, fulgura, tonitrua, certum est virtute cœli & elementorum excitari. Est tamen quod Dæmones nonnunquam (Dei permisso) materia motum promoueant, ac dirigant, disgregatas exhalationes cogant & ita compo-

componant, vt fauiffima ingrauefcant tempeftas: quam ipfam etiam detorquent in exitium hominum & jumentorum, deturbationem ædificiorum, calamitatem agrorum. Eft etiam quod nulla fuppetente vaporum copia, aëris confractu fragorem, compulfuque nimbos concitent. An enim mobiliffimum aërem tu bare, & per vim agitare integrum non efferet his, quibus grauiiffima corpora in altum subducere, & per aerem impetu auferre non eft operofum? Hinc non videtur præter omnem fidem efferet, quod de Lappis & Finnis memoratur, qui ventos fecundos precio vendant nautis. Quorum in obfequio cum fint Dæmones (maxima enim eft in Septentrionalibus barbaries & idolomania) fi res ad fuperftitionem confirmandam faciat, ipfi aërem haud difficulter à puppi impulerint. Atque adeo cum præuidet & fignis prænotant Dæmones, quid poffit natura, aut fuis ipforum viribus in aëre geri: interpellant Magos, vt hæc illave parent. Ubi fuccedit eventus, de fuo artificio hi gloriantur.

50. *Morborum autem origo omnis è natura eft.* Quod vero Hippocrates in morbis diuinum celebrauit, procures noftri magna ex parte in aere ambiente cœliq; motu reponunt. Mirum nî de caufa interna, quæ in morbis fæpenumero incognita eft, accipi poffit: vt in Epilepfia, Mania, neruorû affectibus, febribus diuerforû generû, in morbis Epidemiis & hæreditariis obferuare licet.

51. *Nec poffunt Dæmones vllum infligere morbum,* ad quem nec corpus animalis pronum paratumq; fuerit, nec caufarum externarum (quas medici rebus non naturalibus infcribunt) insultus accefferit. Id vero poffunt vt τὰ προηχόμενα τοῖς προκαταρτικοῖς fingulari læpe modo euocent & exacerbent. Hinc alimentis & pabulis admifcent φθοροποιά. Hinc occafionem præbent eundi per loca, putridis & virulentis halitibus fcotentia. Hinc venena ipfi proftituunt, qua hominibus pecudibusue via eft, quibusq; in locis commorandum eft. Quibus rebus in corpora intromiffis, alias humorum putrefactio, certarumque partium corruptela fequitur: alias fpiritus vitales inflammanrur, & aut σθένος repentina, aut μαλασμός lentus inducitur: alias maligna & mordax qualitas impingitur neruofis partibus, vnde intolerabiles cruciatus. Sic puluis ille, quem Bodinus à faga fparfum fcribit, potuit primum quemque tranfeuntem inficere.

52. *Quæritur, quid impediatur, quo minus multi aut omnes veneficiis oblati capiantur?* Certe aliquando totus fere grex læditur: aliquando pauci: aliquando ne quidem is, cui intentatum erat malum. Nec excludimus οἰκονομίαν Dei: fed & propinquorum caufam quærimus. Una eft diuerfa conftitutio corporum εὐπαθῶν ἢ δυσαπαθῶν. Altera eft diuerfus modus, quo maleficio ad hunc illumve pertingit. Aliquando enim vis venenatæ auræ fi non prorfus, certe plurimû diffipata fuerit, vnde tranfeunti fecuritas. Aliquando Dæmon in quem poteft, omnē vim veneni ingerit: ita fit, quodcunq; in corpore erat injuriis expofitû, illud vt afficiatur.

33. Quæris porro: Quod à Dæmone traditur Mago venenum in manus, ut alicubi deponat, cur non ipsam qui primo fert, Magum potius corripiat, quam alium qui postea incidit? An cuiusum videor jam dixisse? an illud p. æ crea est, quod monet Dæmō, ut cateat? an ἀλεξ. φάρμακον addit? an arcet ab hoc, impellit in illum? Quid hæres? *Mirus est ludio: quæ potest, innumeris ostentat modis.*

34. Ut autem sectatoribus suis, quos scit nocendi cupidos, sed impotentes esse, obsequatur, aliquando his venena exhibenda tradit: ut plurimum solum persuadet, si quem ipse morbum siue sponte, siue suo etiam subsidio futurum, ve etiamnum factum animaduenerit, ut certa quædam apparent, quibus illi, quicquid euenerit, acceptum prorsus ferunt.

35. *Vetula solo intuitu putantur nocere.* At quid est, quod ex oculo erumpit, ut maleficium pariat? an spiritus? Mirum si ab hoc abesse possit species objecti visibilis, cujus gratia ad oculum mittitur. Aut igitur hanc secum ducit foras. Nonne sic turbatur visio? ac imago oculo concepta exolefcit? Nec qui egressus est, ad oculum reuerti possit spiritus quæ oculo, aut vultui lædendo impressum oportet. Quid? si hic recipitur in oculo violando, etiam alterum in oculo violante recipi par est, ut visio utrobique fiat. Quomodo autem oculus cōtrariis motibus, dum emittit, simul intromittit? Quomodo visio aut alieno spiritu perficitur in oculo proprio, aut proprio spiritu in oculo alieno? Aut ergo foris demum suscipit speciem. Ista quomodo perueniet ad oculum? Vbi vbi speciem receptā velis, vetulā istam præsentē objecto videndo, oculo sano, intēris spiritibus nihil videntē feceris, imo videntem excæcaueris. An vero halitus est pestilens, qui è vetula effluit? Is non oculi, sed oris, sed totius corporis defluuium est, malignæ & putridæ qualitatis particeps. Non igitur intuitus sed contagium lædit.

36. *Persuasio est, quæ persuaso forsan attulerit incommodum.* Nam qui vetulam extimescit, dum male compositum vultū intuetur à quo sibi meruit malo, id sua sibi cogitatione cōflauerit: si præsertim seminarium illius aluerit. Nec enim leues sunt motus spirituum & humorum, qui intensa imaginatione excitantur. Qui cibum sibi fastidiosum videat ab altero comestū, etsi nō oderetur, sola imaginatione adigitur ad vomendum. Et sæpe quæ aspectu vel auditu molesta sunt, animi usque defectū indecunt. Pueri quoque baculo percussi, & læuo vultu territi à vetula, in morbum incidunt, qui vulgo effascinati creduntur. *Quare non spiritus exitiosus ex oculis vetula effusus, sed pusillanimitas & pauor aspicientis, si quid aliud, morbum inferre potest.* Quod vero lippus oculus intuentem lippire facit, causa est mobilitas oculi: qui ut species rerum externas suscipit, susceptisq; conformis fit (est enim actus sensationis ipsum sensibile objectum in esse immateriato:) ita si à perturbato oculo moueatur, ipse quoque perturbatur, humoribus alicunde auxilio spirituum accersitis.

37. Nec aliam ob causam probatur, quod ex Isigono Plinius lib. 7. hist. natural. cap. 2. annotauit de Triballis & Illyriis quibusdā, qui visu effascinent interimantque, quos diutius intueantur, iratis præsertim oculis. Quod si à natura tributum illis est, in temperamento materiali (quod vocant) quod peculiari fluxu materiæ nascitur, situm sit oportet. Sed quæ in materia & temperie insunt, natura non omnino celat, sed expressis signis tam in vultu, quā in reliquo corpore delineat & præ se fert. Id enim nisi esset, nulla ratione & certitudine niteretur *Physiognomia*, quæ è lineamētis & figura externa, conjecturam facit de temperamento & ingenito hominis more: quam profecto scientiam nemo prudēs despectui habuit. *Caterum quod fronti cuiuslibet & vultui impressum est, simul atq; diligentiori inspectione fuerit observatū, sit nescio quo modo, vt singulares motus in animis nostris excitet, quibus alias ad amorē, alias ad metum, alias ad commiserationē, alias ad aliā cupiditatē rapimur.* Quid enim est, quod vel primo aspectu nos admonet, vt aliū fauore, aliū odio dignū iudicem⁹, etsi mores non sint explorati, nisi illud ipsum quod in temperamenti naturæq; recessu penitiori abditum, ipsa in facie graphice emicat? At quæ rara, quæ eximia sunt in materia, quomodo natura dissimulauerit? & propalā visenda non proposuerit? Quomodo autē istorum contēplatio magnos motus animo intuentis nō iniecit? Itaq; quos Plinius refert, illorum in vultu dirum quid natura efformauit (quod & Plinius binis oculorum pupillis insinuat) cuius intuitu, metus & consternatio, tantaq; spirituum ad cor compressio facta fit, vt, perseuerante inspectione, cor angustia opprimeretur, & prohibita euentatione prorsus suffocaretur. Hinc iratis oculis nocuisse, quia maiorem esset truculentia: hinc puberes interemisse, qui distinctius quam pueri, quæ in vultu essent, colligerent, à Plinio perhibentur.

38. Memoria etiam proditum est de familiis quibusdam in Africa, quæ si rem pulcherrimam impense laudarent, pernitiem moliantur. An omen dictis illorum adfuerit? & non eo, quod laudaretur, res interierit, sed quia interitura esset, ideo laudaretur? *Nec enim diffitendū est, esse qui supra, quam humana percipit acies, futura prouideant: propterea quod illorum animus, initia rerū, quæ euentura sunt persentiscat.* Nec ita multæ sunt subuersiones regnorum, urbium, familiarum præcipuarum, quæ prædictiones suas non habuerint. Itaq; isti rerum florentissimarum quæ non modo hominum, sed ipsius naturæ inuidiæ sunt expositæ, interitum jam instantem præsagierunt. Sed cur res illas prædicarunt? An more hominum fecerunt, qui ea, quæ obierunt, commendant? itidem ipsi quæ obitura essent, An quod expresse laudarunt tacite deuouerunt.

39. *Incredibilia fere sunt, quæ de cultris, clauis, tigillis, & viuis hominum corporibus, de mortuiq; ventriculo exectis commemorantur, quæ Magicis fortibus immissa existimantur.* Censent quidam, illa dum secarentur, supposita esse

à Dæmone, astu obtutum oculorum anteueritente: idq; ob profanam de maleficio persuasionem ab ægro, illisq; qui ægro adfuerunt, conceptam. Nisi forsan credas, in defuncti quidem stomachum, per vulnus parens (is autem cultro sibi fertur abscidisse guttur) aut etiã per fauces fuisse ingestos cultros, ligna, alia &c. In viuentibus autem post longam humorum aut flatuum certa in parte appulsionem, qua non solum intemperies orta est, sed & partes dissolutæ sunt, non sine acerbissimo dolore: aperto tandem vlcere, ejectoque pure, qua datus est meatus, arte Dæmonem immisisse cultrum aut clauum. Ego quod affirmem non habeo. *Vt cunq; res sit gesta, fraus certe adfuit, qua diabolus voluit opinionem humanum de se singularem confirmare.*

60. Neq; vero minus sanationes morborum, si quæ Dæmonum opera fiunt, mediis & auxiliis naturalibus instituuntur. Nam & causam arcent noxiam quæ forinsecus siue vltro, siue ipsorum compulso irruit: & salutaria vndecunque βοηθήματα, quibus blande demulceatur & alteretur malum, corpori subministrant. Quæ cum ipsi subito & affatim parent: sanationes celeriter ac præmature absoluuntur.

61. Non est prætereundum Theophrasti Paracelsi institutum, sanandi vulnera obligatis tantummodo armis. Quod ita fit: Paratur linimentum ex iis, quæ dira etiam & superstitiosa sunt, ex sanguine & adipe humano, ex situ qui cranio humano aere & tēpestate innascitur, ex macerata item carne humana, aut sanie demortui corporis conditque, quā Mumiam vocant, Adduntur nonnulla, inflammationi prohibendæ, parti corroborandæ, sedandis doloribus, conglutinandæq; carni non inepta, vt oleum rosaceum, mel, oleum lini, bolus armenus &c. Tum imperatur vt aut arma quæ læserunt, si præsto sint, aut tigillum ferramentumve quodcunque sed tinctum illud prius cruore vulneris, indeque resiccatum, linimento dicto perungatur, & lintreis circumligetur, omniq; studio caueatur, ne quis inhærescat squallor. Quid tum postea? Mandatur vt vulnus non minus quam ferrum, bis in singulis diebus linteo mundo, & lotio vulnerati hominis imbuto, obligetur. Sic isti.

62. Ecquid huic rei adsit vitium expendamus. Mea sic est ratio. Qui ferrum obligat, vt vulnus sanetur, tantundem agit, ac si glaciem, aut quodcunque corpus frigidum, quod ad motam manum frigefecit, integumentis operiat, vt frigefacta manus incalescat. Aut etiã idem videtur esse, ac si veste induas eum, qui alteri detraxit, vt calefiat denudatus. Nihilo εὐλογώτερον est, quod cum armis obligatis fit. Cur autem pari ratione non oblinitur lapis aliudq; telum, quod illius contuderit, tumoremq; & liuorem sine vulnere incusserit, vt medella sit? At experientia comprobatur eventum. Vnde igitur ille? Dispiciamus. Aut enim est à *ῥήτρῃ* & similitudinem obligati ferri ad vulnus obligandum.

Atqui

Atqui in relationibus nulla inest agendi efficacia. Aut vis quædam dimanat à linimento ad vulnus. At non tangunt mutuum. Et si quid linimentum potest, non ferro, sed vulneri inunctum præstabat, omninoque ferri inunctio superuacanea erat. Si dicas vim vnguenti occulte illabi in vulnus: Mirum vero si è quolibet interuallo pertingat, & non ab interuenientibus corporibus inhi-beatur. Imo vero cum actio medicamenti sit materialis (id enim Theophrastus ipsa inunctione probat) non potest sine contactu corporeo vim edere. Aut sanatio est ab actione linimenti in ferrum. Hoc vero sanari nec potest nec debet. Aut est ab actione vnguenti in sanguinem ferro illitum. At perinde est. Nam nec hic sanari debet. Aut est à virtute obliterati ferri in vulnus. Verum, vt prius, quod nocebat ferrum, corpori admovebatur: ita etiam hoc, quod sanare debet, applicandum fuerit. Aut deniq; summa rerum redit ad ea, quæ vulneri adhibentur. *Non nego, si sapiens ac studiose obligetur vulnus linteis mundis, & extergatur recenti lotio, prohiberi inflammationem, ac puris generationem, ipsumq; vulnus preparari ad consolidationem spontaneam. Verum si hæc sufficiunt, ludicra & otiosa sunt, quæ fiunt præterea.* Quod si ista non sufficiunt, restat ad superstitionem & impiam opinionem, tum ejus qui adhibet, tum ejus cui adhibetur, omne negotiū rejiciamus. Et testatur quodam scripto Thomas Erastus, se in multis chirurgis periculum fecisse, qui sine superstitione fecerint, sed nihil profecerint.

63. *Jam quid est, quod quorundam corporibus, aut quibusdam corporum partibus indita dicitur esse facultas sanandi certos morbos? Ut de Pyrrho rege Plinius prodidit, tactu pollicis in dextro pede, lienosis mederi solitum. Non cadit autem ea virtus in corpus cujusquam, quæ contactu breui & momentaneo expellat morbos. Tamen si enim insolitus quidam status oriatur in temperamento, cui facultas ejusmodi deberi judicetur: tamen nisi longa & assidua illius perduret actio, quæ causam morbi removeat, & lentam alterationem moveat, item & promoveat, salus nulla erit. Sed cum magna soleat vulgi de quibusdam esse opinio, fir, quod alias dixi, vt animi affectus in agrote, corporis mutationem inferat. Atq; in iis, quæ per naturam moueri procliuia sunt, si quod vnde cunq; initium motus factum sit, non solum continuus sit progressus ad finem, sed etiam concitior decursus, quam pro actu impellentis. Nam quod scindi facile est, vbi paululum aliqua se cueris, plus scinditur quam scindens scindat. Quamobrem corpora sanabilia, & in declinatione morbi constituta, quacunq; ex re initium & occasionem sanationis adepta fuerint, promte & expedite ad sanationem ipsa ruunt. Quod vel aspectus ejus de quo fiducia erat, vel exercitium corporis, vel aer, vel victus irritauerit. Hoc illis scilicet accidit, qui dum laborant, itineri ad reliquias sanctorum se deuouent, aut loca vel fontes religione sacros adeunt: quibus eo certior obtingit salus, quod diabolus ad stabilendam idololatriam nocentia ipse auerrat,*

juuantia aduertat. Huiusmodi ergo sanationes, quæ interno naturæ motu potissimum fiunt, dicari consueuerunt rei, quod notum, quod celebratum est, ut homini, ut idolo, ut loco.

64. Illud tandem monuerim, non temere esse, quod quidam dicuntur sanari recitatione certorum verborum: ut in hæmorrhagiis fit. Ut enim anodyna mentis, quæ dicuntur, dum animum prostratum recitant, & spiritus à parte dolente auocatos, alio traducunt, doloris sensum obliterant: sic in fluxu sanguinis, recitatis certis verbis, si firma accedit persuasio, spiritus ad contrarium motum abripiuntur, & sanguinis eruptio sistitur. *Non est autem vis ea verbis conceptis ascribenda, sed persuasioni è verbis concepta.*

65. *Ligaturas constrictas, herbas sub lecto repositas ad venerem facere frigidos, frigidorum certe oratio est.* Multa autem cum possint esse impedimenta coitus, tam è causis rerum non naturalium externis, quam è causis internis: tum non raro contingit, eam esse violentiam amoris, ut spiritibus omnibus ad præcordia concentratis, partibus genitalibus, quas spiritu turgere oportet, nulla suppetat copia.

66. Fera natura parent homini, eumque plus timent quam alia: idque propter ordinem in mundo. Mansuescunt autem escis: domanturque arte, metu & verberibus, tum etiam detractis armis, in quibus præsidium ponunt. Fugantur terrore, aut odore ingrato, quem sagacissime percipiunt. Nihil huc obmurmurata orationes, nihil figuræ scriptæ.

67. Quæ adhuc exposita sunt, ortum habent è natura. Amicitia autem & odium voluntate hominum conciliantur: quanquam ad hæc suam quoque partem natura contribuat. Cum enim natura ducamur ad prosequendum id, quod bonum aut utile, nobisque cognatum est: fugiendumque ex aduerso illa, quæ mala, nobis dissimilia, infaustaque esse possunt: ratio tamen nostra, quæ sint ejusmodi, agnoscit & judicat, modosque quibus aut rei judicata se applicet, aut ab eadem se abstrahat, inuenit & parat: tum voluntatem consilii sui administram & executricem suscitatur & adornat. Nec sine his initiis & alimentis beneuolentia aut maleuolentia vlla succrescit. Quorsum igitur carmina? vincula? alia?

68. Ab amicitia aliquantum sejunctus est amor. Ut enim illa mutuo duorum affectu constat: ita hic vnus tantum est. Et amicitia, quæ nunquam est sine beneuolentia, hoc est, sine bona voluntate, rationi consociatur: amor ad sensum potius attinet. Nascitur ergo amor ex voluptate ea, quæ noticiam rei sequitur: illaque res amatur, quæ sensu cognita & approbata expetitur. Hinc facile est judicare, quid tribuendum sit *Philtris*. Hæc temperiem modo corporis, sed nec subito, nec penitus mutare, & consensione quadam animum affice-

re ac perturbare, non autem rei ignotæ noticiam, aut certæ definitæque desiderium suggerere & inculcare possunt : quamvis ægro in animo rei prius notæ & affectatæ phantasma augere, & appetitum inordinate incendere possint.

69. Hæc igitur, quæ commemorat, falso ascribuntur Magis, illorumque ritibus & deliramentis. *Nec enim quia talia à Magis administrantur, res ipsa succedunt : sed quia vere jam euenerunt, aut euentura sunt, Daemonum hortatu talia ab istis peraguntur.*

70. *Nec fidem facit Magorum assueatio pertinax : est enim corrupti animi & iudicii.* Nec etiam fidem addit vulgi opinio. Nam si quid insolitum aut notabile incidat, fit plerumque, ut illius causa à plurimis asseratur, non ea quæ ad effectum ipsum quadret, sed quæ suæ cuiusque cogitationi alludat.

71. Super sunt illa, quæ à Magis vere fiunt, ut Veneficia oblata, homicidia manu perpetrata. Verum hæc non sunt Magorum propria, sed cum aliis communia.

72. Ex omnibus autem iis, quæ huc usque exposita sunt, colligamus causas, ipsumque *τὸ διὰ τὴν ἀφ᾽ ἐκείνου magicorum* : quod vno eodemque *συμφορῶν* fieri nequit. Quorum enim *ἐκείνη* ad Magum attinet ipsum, princeps illorum causa effectrix est Diabolus, totius fabulæ & lusus præstigioli, quem prædicant Magi, inceptor, actor, perfector. *Causa autem sine qua non*, est permissio & indulgentia Dei, qui desertores sacratissimi fœderis sui, iustissimo iudicio vicissim deserit, ac diabolo ludificandos & pessundandos relinquit. *Instrumentum* istarum actionum est Magus, qui non aliter ac seruus ad œconomica, sic ipse ludibriorum diabolicorum vsui se offert ac destinat. *Hunc vero ad tale ministerium varia adduxerint.* Alias quidem *cyclopica ἀθεότης* & *δεισιδαιμονία* : unde Magia apud barbaros & Septentrionales maximo in vsu est. Alias *vana curiositas, aut ambitio, aut auaritia* : quorum nomine Magia etiam illustribus quibusdā viris exprobratur. Alias *odium hominum & cupiditas dandi aliis damnum*, ut in vetulis aliisque, qui in fermento, quod ajunt, semper jacent. Alias *animus desperandus, & diffidentia de cura & sustentatione diuina*, quibuscum concurret fere *ἐνθουσιασμός* & simplicitas deceptu facilis. Hinc melancholici, qui tristes sunt, & mulierculæ quæ imprudentes & credulæ sunt, ista in scena frequentissime introducuntur. Si qui ergo ita fuerint affecti animo, ut dixi, nimirum illis in tempore se adiungit Diabolus : & quam quisque curam aut cupiditatem animo versat, inflamat : qui est furor impietatis, hunc ostentis portentisque adauget : quam quis à Deo defectionem parat, blanda vanitate & magnificis promissis suadet, persuadet : donec ad se pellectos, ad libitum tractet & exagitet. Hoc regnum est diaboli : his armis & dolis capiuntur, captique in seruitutem turpem & deploratam sua culpa conjiciuntur homines miseri. *Ceterum eundem*

eundem Magum nihil prohibet materiam seu subjectum istarum actionum dicas. Nam cum Dæmon eo utatur suarum machinationum organo: actio tamen ipso in Mago inhæret & subsistit.

73. Quæ autem Magica vi aliis in rebus extra Magos ipsos proueniunt, causam per se & primariam habent naturam, quæ etiam sine ope Magica producere eadem potest. In quibusdam vero causa est cognitio & voluntas hominis, *Συνάπτον* illis accedit ingenium & violentia Dæmonum, qui suppetias naturæ ferunt: & ut agentia cum patientibus ad palæstram suam actumque perueniant, efficiunt: impedimenta remouent: contactum prægrauant & ingeminant. Quibus rebus efficitur, ut effectus inopinatus, præcox & valentissimus oriatur. *Magi vera* de illis cura & cogitatio est omnino causa per accidens. Nihilo enim majori necessitate euentus in natura succedit cogitatis Magi: quam si mihi de aduentu amici, monitu cuiusdam cogitanti, accadat illum ultro aduentare, & (quod ajunt) lupum in fabula esse. Ipsa vero *ἐργασία* & apparatus Magi, quæ sit characteribus, carminibus &c. nulla vi, nulloque ordine, aut lege respicit effectum. Si dicas à Dæmone iussa institutaque esse, neque ut consentaneum est, frustra: lusus est. Neque enim ideo mandat, ut per ista agat aut efficax sit, sed ut amenti Mago indubitata opinionem afferat, dum aliquid agit, aliquid se posse & efficere. Sin istes; etiam aliis, qui Magi non sint vsitata esse & prodesse: idem petis. Nam nec hi illorum virtute effectum præstant: nec diabolus his utitur instrumentis aut adminiculis. *A quocunque autem profecta sint autore, certum est, ad persuasionem profanam & superstitionem tantum facere: quam ubi inuexit Diabolus, vocatus adest, & quod requiritur, quodque potest sedulo obit.*

74. Finis, si quis dicendus est, & non potius *τὸ ἔχαπτον* (*βέλε*) *γὰρ ὁ πᾶν εἶναι τὸ ἔχαπτον τέλος*, *ἀλλὰ τὸ βέλπτον*: is ergo finis est *extremus interitus*, in quem mendaciis magistri sui conjicitur Magus. Est etiam apud alios introductio & confirmatio superstitionis, ordinem diuinitus institutum in natura, eoque ipsum Deum contemnens. Imprimis autem est *κακοξιλία* Diaboli, opera & miracula diuina arroganter affectantis.

F I N I S.

